

СБОРНИК
НАУЧНЫХ
ТРУДОВ

U.S. WORLD

ВХОДИТ В РИНЦ
Science Index

2014

Том 21

**ФОЛЬКЛОРИЗМ ТВОРЧОСТІ ПОЕТА-ШІСТДЕСЯТНИКА М.
ВІНГРАНОВСЬКОГО**

*Національний університет харчових технологій,
Київ, Володимирська 68*

Vekua O.

FOLKLORYZM POET-SIXTIES M. VINGRANOVSKIY

*National University of Food Technologies
Kyiv, Volodymyrska 68*

Анотація. У статті мова йде про фольклоризм у М.Вінграновського як один з чинників естетичних критеріїв духовного багатства як самого поета, так і його ліричного героя. Віковічні традиції українського фольклору відродилися в ідейно-художньому переосмисленні у поезії М. Вінграновського.

Ключові слова: фольклор, символ, образ, пісня, звичай.

Abstract. The article about the folklorizm M.Vingranovskiy as a factor of aesthetic criteria spiritual riches of both the poet and his lyrical. Ukrainian folk traditions of old, reborn in the ideological and artistic reinterpretation of the poetry of Vingranovskiy.

Key words: folklore, symbol, image, song, custom.

Духовний продукт епохи шістдесятництва матеріалізувався в знакових постатях. У поезії це – І. Драч, Д. Павличко, В. Симоненко, Ліна Костенко, В. Стус, І. Калинець, поети «київської школи» В. Голобородько, В. Корзун, М. Воробйов і ін.

Один з методів розуміння певного періоду шляхом вивчення репрезентативних постатей цього періоду не дає певного розуміння віддаленого від нас часу. Проте «око митця» вихоплює в своєму часі характерні явища і у їхній проекції на майбутнє твориться цілісна картина тяглості традицій: «Щось у мене було і від діда Тараса, і від прадіда – Сквороди». (В. Симоненко). Шістдесятники не були лише виразниками духу своєї доби, намагаючись викликати до життя тяглість про героїчне минуле свого народу, а вони

програмували його майбутнє.

Царина духовної культури нелінійна, час вносить свої корективи витягуючи на поверхню незатребуваний певним періодом матеріал, актуалізуючи його в системі координат нового світосприйняття. Довершеність і неповторність української культури, що формувалася і вигранювалася протягом тисячоліть, є передумовою визнання світом нашої історичності нашого активного тривання в духовному часопросторі. Саме українська культура з усім комплексом її складників – від фольклору до її сучасних постмодерних проявів – забезпечує нашу значущість у загальнолюдському духовному контексті, складаючи основу нашого безперервного діалогу з цивілізованим світом.

Шістдесятники окреслили досить чіткі програми інтеграції суспільства в Європу, давши стратегію, спрямовану на розширення знання про себе у світі. Довший час шістдесятники були чи не єдиним зацікавленням європейської чи американської науки. Не маючи належного опертя у своєму часі, шістдесятники шукали його у часі більш віддаленому, а також фольклорі на рівні образів чи жанрів.

У М.Вінграновського фольклор – один із естетичних критеріїв духовного багатства і краси як самого поета, так і його ліричного героя. Ця краса повністю відповідає народному її розумінню і розкривається за допомогою народнопоетичних засобів.

Народнопоетичні мотиви, символіка, характерні стильові прийоми відродилися в ідейно-художньому переосмисленні у поезії М. Вінграновського. Віковічні традиції українського фольклору знайшли тут благодатний ґрунт для свого розвитку.

Чи не найстаровиннішою формою української писемності є обрядова поезія. Органічний зв'язок календарно-обрядових звичаїв і поезії з повсякденним життям забезпечив їм глибоку живучість та стійкість. Пісні, вплетені в матеріальні стосунки людей, не зникали і дійшли до наших днів. Жанр Колискової – суто фольклорний, але він має досить потужну літературну традицію («Місяць ясенський...») Лесі Українки, «Коліскова» Максима Рильського). Колискова пісня у М. Вінграновського дає можливість йому як поетові використати улюблений образ: «Спи моя дитинко, на порі. Тіні сплять і сонна яворина... Так, як небо в нашому Дніпрі, так в тобі не спить хай Україна».

Коліскові пісні – джерело ніжності й любові, людяності й добра. Звертання до дитини з умовлянням спати, прохання до природи оберігати сон дитини, оспівування дитини та її майбутнього – становлять зміст цих пісень.

Із колискової пісні видно, як жінка-мати виливає свої думи, свою тугу в рядки журливої пісні. У ній – скарги на гірке життя, вболівання за майбутнє дитини, материнська тривога, благання щастя-долі, добра-здоров'я своєму рідному дитинчаті. Тому колісанкам властива значна стійкість, що дозволяє припустити генетичну спільність цієї пісні із замовляннями. М. Вінграновський талановито трансформує ці фольклорні моменти у своїх поезіях. Наприклад, у народній пісні:

Коли б спало, щастя мало,

у М. Вінграновського:
Спи, моя дитинко на порі.

Коли б росло, ні боліло
На головку і все тіло.
/«Щука-риба в морі грає»/
/1/

Ой щоб спало – щастя мало,
малий,
Коли б росло – не боліло,
На серденько не скорбіло!
Ой рісточки у кісточки,
Україну.
Здоров'ячкона сердечко,
Розум добрий в головоньку...
/«Ой спи, дитя, без сповиття»/
/2/

Тіні сплять і сонна яворина...
Так як небо в нашому Дніпрі,
Так в тобі не спить хай Україна.
/«Перша коліскова»/ /3/

Щаслився ж і цвіти, метелику
На долю і на волю тополину,
Понад Дніпром, де сонце, де орли,
Понад Дніпром, на світ, на

/«Величальна коліскова»/
/4/

Ми не знаходимо в аналогіях якихось зримих образних зіткнень, але настрої ніжності, щирої любові у поезії М. Вінграновського переданий за допомогою повторів, характерних для коліскової. Та й засоби ліризації подібні. Але головне – той морально-етичний комплекс, який єднає народний твір з літературним.

Відомо, коліскова пісня прищеплює дитині любов до праці, пошану до батька, матері, старших, впливає на виробленні її характеру. Ці прості і прозорі пісеньки, говорячи словами Івана Франка, «викорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності».

Коліскова М. Вінграновського за етичною настановою і рівнем художньої майстерності, стоїть на високому щаблі. Виразна ритміка, звучні рими, влучні метафори надають їй особливої чарівності.

Досить часто у народній колісковій зустрічаються описи природи, без яких не мала б тієї чаруючої сили українська народна поезія. М. Вінграновський не відступає від цієї традиції:

у народній пісні:
Справлю я ту колісочку
Та й поїду на дубочку,
Сонце зійде – обігріє,
Роса впаде та й скупає,
Листок впаде та й накриє,
Вітерцю стане – заколише,
Птах прилетить – заспіває. В меду злипаються очі.
/«Люлю-люлю, мій синочку»/

у поета:
...Степ даленіє в рябе,
Дихає спеченим духом.
Дим засипа з колоском,
Сплять жеребці і кобили,
Спить у траві молоко...
...Бринзою пахне роса,

Бог прикотив небеса
Темною хмарою ночі.
/«Скіфська коліскова»/

Природа виступає помічницею матері. Олюдження природи, схиляння перед її силами, чекання допомоги від неї своїм корінням сягає у сиву давнину. У колісковій Миколи Вінграновського світ навколо дитини густо заселений. Принцип антропоморфізму стає провідною ознакою твору. Автор «Скіфської коліскової» мислить метафорично: у нього «їдуть в поля жита», «тіні сплять і

сонна яворина», «Капле сон сріблястий», «дим засипа». Важливо те, що у митця епічний елемент сильний, бо його коліскова звичайно є оповіданням, в яке входить діалог, поширений опис, пронизаний ліричним струменем.

Явище варіантності досить типове ля фольклору. Воно часто зустрічаються і в коліскових піснях. М. Вінграновський часто варіює думку, образ на площі однієї поезії. Так, у «Величальній колісковій» маємо:

Іваріант

/5, 6 строфи вірша/

В білій льолі люлі

Спатоньки – спатулі, -

Тато-мама, тато-мамаТато-мама, тато-мама

Колисали...Цілували...

Обнімало небо

Білу хмару.

Обнімало море

Хвилю кару.

Іваріант

/8, 9 строфи вірша/

В білій льолі люлі

Спатоньки – спатулі, -

Цілувало небо

Білу хмару.

Цілувало море

Хвилю кару.

Усі образи народних коліскових пісень виписані пеналем щедрої любові: дитина, батько, мати, сон, дуб, рідний край. М. Вінграновський творить свої образи, але їх ряд близький до народних: дитина, яворина, Дніпро, Україна, сон, тато, мак. І над усіма цими образами /як у народній пісні, так і у поета/ - величний образ жінки-матері.

Якщо пильніше вслухатися в народну колісанку, можна відчутти, що крім родинно-побутових мотивів, які є провідними, звучать також мотиви соціальні.

Ой люлі-люлі, бай.

Біжи дровець нарубай,

Водиченьки принеси

Та ще й Галю колиши.

/«Ой люлі-люлі,бай»/

Колисала би-м тя

І во дні і вночі,

Кеби-м ся дожила

Од тебе помочі.

/«Колисала би-м тя»/

Ці ж мотиви звучать і у Миколи Вінграновського:

Гиля, моє скіфеня,

Гиля на вичику шкіри.

Гиля в сідло на коня –

Меч свої зуби ошкірив.

/«Скіфська коліскова»/

Але у поданій строфі звучать уже і громадські мотиви /згадка про коня та меч/. Поету вдалося передати войовничий дух скіфського племені, його любов доволі та широкого степу.

У клубок згадки про дитинство вплітається нитка маминої пісні. Це ніби переливання емоційної пам'яті в категорію історичної пам'яті.

У митця глибина його поетичної душі здатна не лише доторкнутися до

давно пережитого, а й відразу ж відреагувати, тобто реалізувати це в поезії. М. Вінграновський, очевидно, не раз повертався до цієї теми.

Спи, моя дитино золота,
Спи, моя тривого кароока, -

читаємо в «Першій колісковій». Перед нами та ситуація, яка добре відома читачеві уже з творів інших поетів /Лесі Українки, А. Малишка/, котрі вдавалися до цього фольклорного жанру, а саме – умовляння матері, щоб дитина заснула. Поетична і композиція твору особливої, але у ньому функціонують фольклорні зачини, безпосереднє звертання до дитини, повтори. Мова твору надзвичайно мелодійна.

Безмірна материнська любов, що її ввібрала в себе народна коліскова, викликала до життя слова, сповнені ніжності. Пестливі форми підсилюють емоційність цих пісень. Часто у колісанках зустрічаємо слова головочка, калиночка, пісочок, вітрець, колісочка, дубочок, синочок, малесенька дитиночка та ін. У Миколи Вінграновського маємо: гіллячко, маленький, скіфеня, ніженька та ін. Ці фольклорні засоби інтимізації ліричного почуття органічно пульсують у новітньому контексті, підсвічуючи глибоко особистісне почуття вселюдським, що має уснопоетичну традицію. Звідси майстерно проведена поетом незрима нитка зв'язку: мати-дитина і світ. Цьому і настрої, лагідний, гармонійний.

Особливу увагу у поетичній мові цієї поезії слід віддати епітетам. У М. Вінграновського епітет емоційно забарвлений: одні з них сприймаються як чисто фольклорні /золота, тепла, голуба/, інші – як літературні. Наприклад, у словосполученні «тривого кароока» є елемент фольклору, але він залишається надбанням новітньої поезики завдяки незвичайному поєднанню з означуваним словом. Отже, як бачимо, М. Вінграновський цікаво поєднує в одному контексті літературні та народнопоетичні образи. Це ще раз підтверджує думку про те, що не лише фольклор формував поезику автора. Тут відчувається серйозна літературна школа.

Література:

1. Вінграновський М. Сто поезій. – К.: Молодь, 1967.
2. Дитячий фольклор. Коліскові пісні та забавлянки – К.: Наукова думка, 1964.
3. Ільницький М. Світогляд і талант. – Українська мова і література в школі, 1980, №3.
4. Ільницький М. В сучасному – минуле і майбутнє. – У кн.: На вістрі серця і пера. – К.: Дніпро, 1980.
5. Слабошпицький М. На березі духовності. – Вітчизна, 1979, №12.
6. Сулима М. Срібний берег поета. – Дніпро 1979, №11.

Стаття відправлена: 24.08.2014р.

© Векуа О. В.